

Láska k myšlení jako láska k člověku

Pietro Archiati

Teprve myšlení dělá z člověka samostatnou, svobodnou bytost. Na této samostatnosti je založena veškerá důstojnost člověka. Milovat člověka znamená nade všechno ostatní milovat a podporovat jeho schopnost myslet: jeho schopnost myslet stále lépe, stále samostatněji a tvořivěji. Každá dobrá výchova chce podporovat především samostatné, kreativní myšlení, aby dalo mladému člověku schopnost vytvářet si po celý svůj život o všech fenoménech světa vlastní myšlenky. Svoboda jednání je neoddělitelně spjata se svobodou myšlení. Člověk, který je zcela závislý na myšlenkách, pokynech, na odborných znalostech jiného člověka, je nesvobodný, protože nedovede jeho myšlenky zhodnotit svými vlastními. Svobodný je člověk, který je ve všech oblastech života soudný, je schopen činit si úsudek, a to i o myšlení a konání odborníků.

Kdo si dokáže vážít síly myšlení, dřímající v každém člověku, a chce ji podporovat, bude milovat myšlení jako matka své dítě. V každém dospělém bude pln naděje vidět někoho, kdo může být znovu jako dítě, když dokáže nově zrodit své myšlení. Příroda sice dává každému člověku schopnost být ve svém myšlení stále tvořivější, ale střeží se toho, aby mu tvořivé myšlení darovala, neboť kdyby tak učinila, odepřela by mu ten nejkrásnější úkol jeho svobody.

Otázka, zda člověk je či není svobodný, je proto položena zcela nesprávně. Člověk se svým vnitřním vývojem *může* - avšak nemusí - *stávat* čím dál svobodnějším. Myšlení, které dává příroda a které závisí na silách dědičnosti, nemůže být zároveň svobodným výdobytkem člověka. A myšlení, které teprve může být svobodně vyzískáno, nemůže být dáno již od přírody. Člověk chce sám udělat zkušenost, že je možné myslet stále živěji a tvořivěji, protože jen tímto způsobem sám vytváří skutečnost své vlastní svobody.

Kdyby někdo chtěl popřít svobodu člověka, musel by dokázat, že samostatný vývoj myšlení není možný. Avšak chtít dokázat, že je něco nemožné, je samo o sobě z vědeckého pohledu něčím nemožným, je to logicky naprostý protimluv. Tak jako důkaz toho, že je něco možné, ještě není důkazem toho, že je to i skutečné, není ani důkaz, že něco není uskutečněné, ještě důkazem toho, že je to nemožné. Je možné, že dítě se stane dospělým, nemusí k tomu však dojít; a ze skutečnosti, že dítě není dospělé, nevyplývá, že se jím nemůže stát.

Příroda dává člověku myšlení, které pouze přijímá a které s vysokou měrou automatismu přeměňuje smyslové vjemy na představy, na neživé obrazy. Smyslem těchto mrtvých zrcadlových obrazů vědomí není nic jiného než svoboda člověka: jenom tím, že přírodou dané myšlení nevytvoří samo od sebe nic než mrtvé zrcadlové obrazy, má člověk možnost vnášet svou vlastní, svobodnou činnost do svého myšlení stále více života. Komu se to podaří, učiní zkušenost, že nic na světě není důležitější než schopnost myslet, neboť na myšlení závisí další vývoj k vnitřní svobodě a tím i k jednání z lásky. Bez svobody neexistuje morální odpovědnost, bez odpovědnosti neexistuje morálka, neexistuje dobro ani zlo. Kdo pozná morální váhu myšlení, věnuje celou svou lásku podpoře myšlení v každém člověku.

Milovat člověka znamená vidět v něm tvořivého ducha, který sám ze sebe dokáže silou svého myšlení jednat stále znaleji a odpovědněji s člověkem i světem. Opravdu člověka milovat znamená bezmezně důvěřovat jeho síle myšlení, té božské jiskře v něm, která skrývá nekonečné vývojové možnosti. Každý člověk chce být milován ve své soudnosti, bude se snažit podporovat ji v sobě, na všechny strany ji rozšiřovat a prohlubovat. Aby to udělal, musí individuální myšlení považovat za nejvyšší morální statek, za to nejsvětější u každého člověka.

Z tohoto hlediska je také nanejvýš významné vyprávění v Janově evangeliu, kde Kristus při výslechu odkazuje na soudnost svých posluchačů. Autorita po něm vyžaduje, aby se zodpovídal z toho, co učil, co předával lidem. Kristus odpovídá, že mluvil zcela veřejně, ke své- právným lidem. Jich ať se zeptají na jeho učení. Nato ho jeden ze strážců, člověk, který se prožívá jen jako příjemce a vykonavatel myšlenek a rozkazů druhých, udeří do obličeje. Kristus mu řekne, ať sám svými vlastními myšlenkami posoudí, zda jeho slova v dané situaci lidem pomohou nebo ne. Pro nejednoho badatele je možná obtížné považovat své vědecky školené myšlení jen za první stupeň myšlení, za myšlení, za které je do značné míry ještě dlužníkem přírody a které může sloužit jako základ pro další krok, pro myšlení živé a svobodné. Ale jen ať se rozhlédne kolem, co toto myšlení, které je dáno od přírody a které rozumí jen smyslovému světu, doposud vytvořilo: studený, člověku nepřátelský, ne-li dokonce člověka ohrožující svět. Myšlení dané přírodou dalo vzniknout *přírodní vědě*, která ignoruje niternost člověka a hrozí zničit jeho životní prostředí. Myšlení, které si lze svobodně vydobýt, má za úkol vytvořit ze svobodného, tvořivého ducha *duchovní vědu*, vědu o člověku. A co je ponecháno svobodě člověka, může člověk dosáhnout jen tehdy, když to všemi svými silami *miluje*.

Málokteré umění může člověku přinést tolik uspokojení jako umění myšlení. Tím nejkrásnějším v životě člověka jsou jeho krásné myšlenky. Mnozí zde možná namítnou, že láska přece může přinášet více radosti než myšlení, že vřelé city dělají šťastným spíše než „bledé“ myšlenky. Můžeme se však ptát: Co by zbylo z lásky, kdybychom jí vzali myšlenky? Nic! Někoho milovat znamená *poznat* v něm hodně toho, co je hodno lásky; a za toto poznání vděčíme myšlení. Čím jasněji ve svém myšlení poznáme „lásky hodné“ vlastnosti člověka, tím silnější a trvalejší bude také zážitek lásky. Mnozí hledají lásku jako blahodárny cit, aniž přitom věnují zvláštní pozornost svému myšlení, a diví se, jsou zklamaní a bezradní, když se jejich láska zdá být stále prázdnější a vlažnější. To není nijak překvapivé, protože láska jakožto cit přichází vždy jako dar, jako přídavek k lásce k myšlení.

Láska není síla k tomu, aby člověk konal velké věci, nýbrž k tomu, aby i ten nejmenší úkon vykonal s vnitřní velikostí. A vnitřní velikost člověka spočívá v hloubce a v šíři jeho myšlenek. Neboť milovat člověka znamená nést v sobě neochvějné přesvědčení, že v každém člověku spočívá pramen morální fantazie, z nějž mohou ustavičně vyvěrat originální, jedinečné výtvořiny: myšlenky, jimiž jsou všechny věci světa poznávány ve své nejhlubší podstatě a smyslu, morální vnuknutí, díky nimž každý člověk ví, co má ve světě dělat, jakým způsobem má lidi a svět obohacovat. Kdyby takový Goethe neměl ideje, aby je vyjádřil ve svém *Faustovi*, co by mu pak byla platná veškerá krása německého jazyka? K čemu by pak býval byl dobrý všechn jeho papír a inkoust? Goethovo dílo je jako velkolepé jeviště, na němž se setkávají nádherně tvořivá vnuknutí, geniální intuice, nesčetné myšlenky, které se noří do všech tajemství života a snaží se je osvětlovat z různých stran. Čím jiným je Mefisto, který je na konci takřka hoden lásky, a projasněná Markétka, která Fausta po jeho smrti přijme v nebi s otevřenou náručí, než nesmrtelnými myšlenkovými výtvořiny vzešlými z Goethova ducha?

Žádný člověk není schopen stvořit vlastními myšlenkami svět kamenů, rostlin, zvířat a lidí a zevně ho ještě jednou uskutečnit. Toto stvoření je dílem bytostí, jejichž síla myšlení je lidskému myšlení vysoko nadřazena. Tyto bytosti mohly dát člověku jen schopnost myslet, aby lidským způsobem mohly opakovat svou radost ze stvoření světa. Dnes překypující materialismus zcela přehlíží roli myšlení, zneuznává jeho hodnotu. Jako by už nevěděl, že zdrojem veškeré vnější skutečnosti je vždy myšlenka, která ve slovu získává svou první podobu a v konání svou viditelnou formu. Křemen, tulipán a žirafu si vymysleli stvořitelé světa. Kolo, vůz, mlýny a hodiny stvořili lidé lidskými myšlenkami! Čím by byl svět bez vynálezů lidského myšlení? Jak může někdo tvrdit, že přemýšlet o věcech je zbytečným marněním času?

Není snad myšlenka kola, bez něž by dnešní svět vypadal skutečně jinak, na nejvyšší míru obdivuhodná? Život člověka je tak hezký nebo nehezký jako jeho myšlenky, je tak zajímavý či nudný, jaké je jeho myšlení, a myšlení je nejvyšší formou lásky, a nahlédnutí povahy nějaké věci je nejhlubším vyznáním lásky k ní. Uchopí-li myšlení něco v jeho nejhlubší podstatě, splývá člověk s poznáním. Jedna z vůdčích myšlenek aristotelicko- tomistického myšlenkového proudu zní: Poznávající ve své myslivé činnosti a poznávané jsou v průběhu poznávání jedním - a to i numericky! Myšlení je překonáním veškerého odcizení mezi člověkem a světem, mezi člověkem a člověkem, je to ta nejdokonalejší forma lásky, neboť co znamená milovat jiného, než chtít splynout s milovaným?

Dobrá, do budoucna směřující myšlenka o mé současné situaci mi dodá radost, dá mi sílu, kterou potřebuji, abych postoupil na své životní cestě. I ty nejhlubší propasti jsou pomocí správných myšlenek přemostovány. I když je rozsedlina, kterou před sebou vidím, strašlivá, i když se přede mnou rozevírá skutečně pekelný chřtán a má situace vypadá zoufale, mohou mne mé myšlenky vždy zachránit. V nich mohu nalézt sílu, která mě nikdy nenechá vzdát se. Myšlení je nejbohatším zdrojem síly v životě, myšlením mohu překonat i ten nejsilnější odpor.